

Ковбас І. В.,

*доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри публічного права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

Худик А. М.,

*кандидат юридичних наук, помічник судді
Вищого антикорупційного суду*

ПРИРОДА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ САНКЦІЙ НА СТЯГНЕННЯ В ДОХІД ДЕРЖАВИ АКТИВІВ, ЩО НАЛЕЖАТЬ ФІЗИЧНІЙ АБО ЮРИДИЧНІЙ ОСОБІ

THE NATURE AND SPECIFICS OF THE APPLICATION OF SANCTIONS TO RECOVER ASSETS BELONGING TO AN INDIVIDUAL OR LEGAL ENTITY TO THE STATE REVENUE

У науковій статті аналізується природа та особливості застосування санкцій на стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі (Закон України від 14 серпня 2014 року № 1644-VII «Про санкції»). Встановлено, що природа та особливості застосування санкцій на стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, є мало дослідженим в адміністративно-правовій науці. Водночас вже сформувалася певна практика розгляду адміністративних позовів про застосування санкцій на стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі (станом на момент дослідження постановлено 15 рішень Вищого антикорупційного суду та 3 постанови Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду).

На підставі аналізу положень Закону України «Про санкції», в статті виділено властивості санкцій на стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі.

Окрему увагу автор звертає на питання дотримання процесуальних строків звернення до Вищого антикорупційного суду та апеляційного оскарження рішення Вищого антикорупційного суду до Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду. Автор відзначає, що особливості обчислення процесуальних строків у справах про застосування санкцій на стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, врегульовано статтею 270 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ). Разом з тим, згідно з ч. 1 ст. 270 КАСУ, на обчислення строків, встановлених статтями 273-277, 280-2831 КАСУ, не поширюються правила частин 2-9 ст. 120 цього Кодексу. Тобто, апеляційна скарга має безпосередньо надійти до суду у визначений законом п'ятиденний строк, а не бути зданою на пошту для направлення до суду.

Виходячи з цього, автор погоджується із позицією про те, що згідно ст. 270 КАСУ, Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду не уповноважена розглядати апеляційну скаргу на рішення Вищого антикорупційного суду подану з пропуском строку на його апеляційне оскарження та не уповноважена його поновлювати. Днем подання апеляційної скарги до апеляційного суду є день їх надходження до Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду. Строки подання апеляційної скарги не може бути поновлено. На обчислення строків, встановлених 2831 КАСУ, не поширюються правила ч. 9 ст. 120 КАСУ. У випадку подання апеляційної скарги після закінчення строку встановленого ч. 8 ст. 2831 КАСУ (протягом п'яти днів з дня його проголошення / протягом п'яти днів із дня публікації рішення на офіційному веб-сайті Вищого антикорупційного суду), Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду зобов'язаний залишити її без розгляду.

Ключові слова: *санкції, адміністративний позов, адміністративне судочинство, адміністративний суд, Вищий антикорупційний суд, Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду.*

This scientific article analyzes the nature and specifics of the application of sanctions to recover assets belonging to an individual or legal entity to the state revenue (Law of Ukraine dated August 14, 2014 No. 1644-VII “On sanctions”). It has been established that the nature and specifics of the application of sanctions to recover assets belonging to an individual or legal entity to the state revenue have been little studied in administrative and legal science. At the same time, a certain practice of considering administrative lawsuits on the application of sanctions to recover assets belonging to an individual or legal entity has already been formed (as of the time of the research,

15 decisions of the High Anti-Corruption Court and 3 decisions of the Appeals Chamber of the High Anti-Corruption Court have been made).

Based on the analysis of the provisions of the Law of Ukraine “On Sanctions”, the article highlights the specifics of sanctions to recover assets belonging to an individual or legal entity to the state revenue.

The author draws special attention to the issue of compliance with the procedural terms of applying to the High Anti-Corruption Court and appealing the decision of the High Anti-Corruption Court to the Appeals Chamber of the High Anti-Corruption Court. The author notes that the specifics of calculating procedural terms in cases involving the application of sanctions to recover assets belonging to an individual or legal entity are regulated by Article 270 of the Code of Administrative Procedure of Ukraine (hereinafter referred to as the CAPU). However, according to Part 1 of Art. 270 of the CAPU, the rules of parts 2-9 of Article 120 of this Code do not apply to the calculation of the terms established by Articles 273-277, 280-283¹ of the CAPU. That is, the appeal must go directly to the court within a five-day period specified by law, and not be handed over to the post office to be sent to the court.

Based on this, the author agrees with the position that, according to Art. 270 of the CAPU, the Appeals Chamber of the High Anti-Corruption Court is not authorized to consider an appeal against a decision of the High Anti-Corruption Court filed with a missed deadline for its appeal and is not authorized to resume it. The day of filing an appeal to the Court of Appeal is the day of its’ receipt by the Appeals Chamber of the High Anti-Corruption Court. The deadline for submitting an appeal cannot be renewed. The rules of Part 9 of Art. 120 of the CAPU do not apply to the calculation of the terms established by Art. 283¹ of the CAPU. In case of filing an appeal after the expiration of the period established by Part 8 of Art. 283¹ of the CAPU (within five days from the day of its announcement / within five days from the day of publication of the decision on the official website of the High Anti-Corruption Court), the Appeals Chamber of the High Anti-Corruption Court is obliged to leave it without consideration.

Key words: *sanctions, administrative lawsuit, administrative proceedings, administrative court, High Anti-Corruption Court, Appeals Chamber of the High Anti-Corruption Court.*

Постановка проблеми. Санкції на стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, вперше передбачені Законом України «Про санкції». Цим законом передбачено, що з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності, а також запобігання порушенню, відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави можуть застосовуватися спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) [3].

Оскільки положення чинного законодавства є новими, то вони вимагають наукового дослідження. Це стосується, зокрема, дослідження та з’ясування природи та особливостей їх застосування в механізмі охорони прав та законних інтересів суспільства, держави, фізичних та юридичних осіб. Дане дослідження є одним із перших дослідження природи та особливостей застосування санкції на стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі.

Ступінь наукової розробки. Природа та особливості застосування санкцій на стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі є мало дослідженим в адміністративно-правовій науці. Водночас

можна говорити про те, що вже сформувалася певна практика розгляду адміністративних позовів про застосування санкцій на стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі. Зокрема станом на момент дослідження заявленої проблеми постановлено 15 рішень Вищого антикорупційного суду та 3 постанови Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду.

Метою цієї статті є аналіз природи та особливості застосування санкцій на стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі.

Виклад основного матеріалу. Законом України від 12.05.2022 № 2257-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності санкцій, пов’язаних з активами окремих осіб», внесені зміни до Закону України «Про санкції» та доданий новий вид санкції «стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, а також активів, щодо яких така особа може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними» (п. 1¹ ч. 1 ст. 4 Закону України «Про санкції») (далі – санкції на стягнення) [6].

Частиною 1 ст. 5¹ Закону України «Про санкції» встановлено, що санкція на стягнення має

винятковий характер та може бути застосована лише щодо фізичних та юридичних осіб, які своїми діями створили суттєву загрозу національній безпеці, суверенітету чи територіальній цілісності України (в тому числі шляхом збройної агресії чи терористичної діяльності) або значною мірою сприяли (в тому числі шляхом фінансування) вчиненню таких дій іншими особами, у тому числі до резидентів у розумінні Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів».

Аналіз положень Закону України «Про санкції» дозволяє нам виділити наступні властивості санкцій:

1) мають винятковий характер та можуть застосовуватися виключно в період дії правового режиму воєнного стану;

2) не є заходами адміністративної, кримінальної чи матеріальної відповідальності;

3) застосовуються щодо фізичних та юридичних осіб, які своїми діями створили суттєву загрозу національній безпеці, суверенітету чи територіальній цілісності України (в тому числі шляхом збройної агресії чи терористичної діяльності) або значною мірою сприяли (в тому числі шляхом фінансування) вчиненню таких дій іншими особами;

4) застосовуються за умов наявності активів, що належать фізичній або юридичній особі, а також активів, щодо яких така особа може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними;

5) підставами застосування санкції є завдання істотної шкоди національній безпеці, суверенітету чи територіальній цілісності України, суттєве сприяння вчиненню дій або ухваленню рішень шляхом сприяння збройній агресії проти України, окупації/анексії території, фінансування або матеріально-технічного забезпечення діяльності держави-агресора, пов'язаної зі збройною агресією проти України чи окупацією/анексією її територій або інформаційного сприяння вчиненню зазначених дій або ухваленню рішень;

6) передумовою для звернення до суду із позовною заявою про застосування санкції є винесення указу Президента України про вве-

дення у дію рішення Ради національної безпеки і оборони України (далі – РНБО) про застосування таких персональних санкцій;

7) застосовується за умови, що на відповідну фізичну чи юридичну особу в порядку, визначеному Законом України «Про санкції», вже накладено санкцію у виді блокування активів;

8) суб'єктом звернення до суду із адміністративним позовом про застосування санкції на стягнення є центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб (Міністерство юстиції України);

9) адміністративним судом уповноваженим на вирішення адміністративних справ щодо застосування санкції на стягнення є Вищий антикорупційний суд та Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду.

Аналіз наведених правових положень Закону України «Про санкції» дає підстави для висновку, що введення у дію відповідного рішення РНБО про застосування персональних санкцій є підставою для суб'єкта звернення (Міністерства юстиції України) до суду із відповідним позовом заходів щодо пошуку наявного у особи майна (активів) [9].

Закон України «Про санкції» не містить визначення поняття активів на які можуть бути накладені санкції передбачені п. 1¹ ч. 1 ст. 4 Закону України «Про санкції». Водночас поняття таких активів наведено в п.п. 2, 3 ч. 1 ст. 1 Закону України від 06.12.2019 № 361 «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [5]. Виходячи зі змісту цих пунктів активами слід вважати бути будь-яке майно, щодо якого особа може здійснювати управлінські, розпорядчі функції, отримувати прибутки чи користуватися у будь-який спосіб.

Важливим нововведенням щодо застосування санкції на стягнення є те, що позов Міністерства юстиції України про застосування таких санкцій підлягає розгляду Вищим антикорупційним судом (далі – ВАКС) за правилами здійснення адміністративного судочинства (ч. 2 ст. 5¹ Закону України «Про санкції», ч. 5 ст. 22 Кодексу адміністративного судочинства (далі – КАСУ)) [2, 3]. Це перша категорія адміністра-

тивних справ, яка підсудна Вищому антикорупційному суду.

Важливим аспектом застосування санкції є питання строків звернення до ВАКС із адміністративним позовом та дотримано процесуальні строки звернення до суду.

Строк звернення до адміністративного суду встановлений ст. 122 КАСУ. Водночас КАСУ передбачає можливість встановлення іншими законами спеціальних строків звернення до адміністративного суду та порядку обчислення таких строків.

Відносини у сфері захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності, а також запобігання порушенню, відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави регулює Закон України «Про санкції».

Детальний аналіз положень Закон України «Про санкції» та КАСУ дає підстави погодитися із позицією практиків, які вважають, що Міністерство юстиції України має право на пред'явлення адміністративного позову не з моменту винесення Указу Президента України про введення у дію відповідного рішення РНБО, а з моменту встановлення всіх умов для застосування санкції, а стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, зокрема належності особі певного майна (активів), разом з цим строк звернення до суду із відповідною позовною заявою обмежується періодом дії правового режиму воєнного стану.

Відповідно до положень ч. 8 ст. 283¹ КАСУ, апеляційна скарга на рішення ВАКС може бути подана стороною до Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду (далі – АП ВАКС) протягом п'яти днів з дня його проголошення. Особи, які не були присутні при проголошенні зазначеного рішення, мають право його оскаржити протягом п'яти днів із дня публікації рішення на офіційному веб-сайті ВАКС.

Особливості обчислення процесуальних строків в окремих категоріях адміністративних справ, до яких, серед іншого, відносяться й провадження у справах про застосування санкцій на стягнення, врегульовано статтею 270 КАСУ.

Згідно вимог ч. 5 ст. 270 КАСУ днем подання позовної заяви, апеляційної скарги є день їх надходження до відповідного суду. Строки подання позовних заяв і апеляційних скарг, встановлені у справах, визначених цією статтею, не може бути поновлено. Позовні заяви, апеляційні скарги, подані після закінчення цих строків, суд залишає без розгляду.

Відповідно до вимог ч. 9 ст. 120 КАСУ строк не вважається пропущеним, якщо до його закінчення позовна заява, скарга, інші документи чи матеріали або грошові кошти здано на пошту чи передані іншими відповідними засобами зв'язку.

Разом з тим, згідно з ч. 1 ст. 270 КАСУ, на обчислення строків, встановлених статтями 273-277, 280-283¹ КАСУ, не поширюються правила частин 2-9 ст. 120 цього Кодексу. Тобто, апеляційна скарга має безпосередньо надійти до суду у визначений законом п'ятиденний строк, а не бути зданою на пошту для направлення до суду.

Згідно вимог ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [1].

Виходячи з вище наведеного, зокрема ст. 270 КАСУ, АП ВАКС не уповноважена розглядати апеляційну скаргу на рішення ВАКС подану з пропуском строку на його апеляційне оскарження та не уповноважена його поновлювати. Днем подання апеляційної скарги до АП ВАКС є день їх надходження до АП ВАКС. Строки подання апеляційної скарги не може бути поновлено. На обчислення строків, встановлених 283¹ КАСУ (особливості провадження у справах про застосування санкцій), не поширюються правила ч. 9 ст. 120 КАСУ. У випадку подання апеляційної скарги після закінчення строку встановленого ч. 8 ст. 283¹ КАСУ (протягом п'яти днів з дня його проголошення / протягом п'яти днів із дня публікації рішення на офіційному веб-сайті Вищого антикорупційного суду), АП ВАКС зобов'язаний залишити її без розгляду [7, 8].

Окремо слід звернути увагу, що відповідно до вимог п. 25 ч. 1 ст. 5 Закону України від 8 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий

збір» Міністерство юстиції України (як центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції) звільняється від сплати судового збору під час розгляду справ про застосування санкції [4].

Отже, санкції на стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі (Закон України від 14 серпня 2014 року № 1644-VII «Про санкції») мають винятковий характер та володіють

рядом властивостей, які відрізняють їх від інших подібних правових інститутів. Санкції на стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, не є заходами адміністративної, кримінальної чи матеріальної відповідальності. Застосування санкції на стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, відноситься до окремих категорій адміністративних справ для яких встановлено особливості обчислення процесуальних строків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України 1996 року. *Офіційний вісник України від 01.10.2010, / № 72/1 Спеціальний випуск / стор. 15, стаття 2598.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 18.03.2023).
2. Кодекс адміністративного судочинства. *Урядовий кур'єр від 17.08.2005. № 153, / 153-154 /* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 18.03.2023).
3. Закон України від 14 серпня 2014 року № 1644-VII «Про санкції». *Урядовий кур'єр від 17.09.2014. № 170* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (дата звернення: 18.03.2023).
4. Закон України від 8 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір». *Голос України від 03.08.2011. № 142* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3674-17> (дата звернення: 18.03.2023).
5. Закон України від 06.12.2019 № 361 «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». *Голос України від 28.12.2019. № 251.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/361-20> (дата звернення: 18.03.2023).
6. Закон України від 12.05.2022 № 2257-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності санкцій, пов'язаних з активами окремих осіб». *Голос України від 23.05.2022. № 109* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2257-20#n55> (дата звернення: 18.03.2023).
7. Постанова Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 13 березня 2023 року (справа 991/1542/23). Реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109515325> (дата звернення: 18.03.2023).
8. Окрема думка судді Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду (справа 991/1542/23) URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109515326> (дата звернення: 18.03.2023).
9. Щодо особливостей застосування санкцій на стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі. Інформаційне агентство ADVOKAT POST URL: <https://advokatpost.com/shchodo-osoblyvostej-zastosuvannia-sanktsij-na-stiahnennia-v-dokhid-derzhavy-aktyviv-shcho-nalezhat-fizychnij-abo-iurydychnij-osobi/> (дата звернення: 18.03.2023).